

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД

AESTHETIC EDUCATION OF FUTURE DESIGNERS AS A MEANS OF PROFESSIONAL CULTURE DEVELOPMENT: AN INTEGRATIVE APPROACH

У статті визначено основні засади інтегративного підходу до естетичного виховання майбутніх дизайнерів у процесі розвитку їхньої професійної культури. Зокрема, естетичні та художні засоби дають можливість дизайнерам трансформувати наукові істини, а для естетичного виховання незамінне значення має значний потенціал сучасних цифрових технологій. Сукупність компетентностей, набутих через чуттєвий, теоретичний і практичний досвід, може бути апробована лише в процесі практичного оволодіння мистецтвом, а комплексна реалізація всіх засобів і методів естетичного виховання забезпечує розвиток естетичної культури особистості. Завданням естетичного виховання є протистояти негативному впливу засобів масової інформації та соціальних мереж та формувати професійну культуру як альтернативу стихійним процесам (засоби масової інформації, негативні приклади, формальний підхід до формування культури у закладах вищої освіти тощо). Встановлено, що естетичне виховання у контексті культурологічної підготовки дизайнера, вирішує проблему взаємодії наукової та художньої діяльності, пізнання та естетичного осмислення дійсності, науки та мистецтва, співвідношення розуму та емоцій. Виявлено, що формування художніх смаків пов'язане насамперед із зовнішнім і внутрішнім перетворенням особистості як ціннісного, естетичного, духовного і морального. Визначено, що засобами естетичного виховання є також професійна освіта та художнє виховання. Показано, що основою для визначення змісту професійної підготовки дизайнерів є модель їхньої професійної діяльності та поведінки, де професійна культура є одним з найважливіших складових. Зроблено висновки, що у сучасному контексті важливо не тільки формувати професійну культуру у її класичному розумінні, але активно виправляти і коригувати помилкові уявлення та установки, які стихійно сформувалися у студентів. Доцільно також змістити акцент із зовнішньої культури етикету на внутрішню культуру, яка дійсно формує духовність особистості, коли знання і навички розвинені в особисті переконання і потреби.

Ключові слова: естетичне виховання, майбутні дизайнери, засіб розвитку, професійна культура, інтегративний підхід.

The article defines the basic principles of an integrative approach to the aesthetic education of future designers in the process of developing their professional culture. In particular, aesthetic and artistic tools enable designers to transform scientific truths, and the significant potential of modern digital technologies is indispensable for aesthetic education. The set of competencies acquired through sensual, theoretical and practical experience can be tested only in the process of practical mastery of art, and the comprehensive implementation of all means and methods of aesthetic education ensures the development of the aesthetic culture of the individual. The task of aesthetic education is to resist the negative influence of mass media and social networks and to form professional culture as an alternative to spontaneous processes (mass media, negative examples, a formal approach to the formation of culture in higher education institutions, etc.). Aesthetic education in the context of cultural training of a designer solves the problem of the interaction of scientific and artistic activities, cognition and aesthetic understanding of reality, science and art, the relationship between mind and emotions has been established. The formation of artistic tastes is connected primarily with the external and internal transformation of the personality as a value, aesthetic, spiritual and moral was revealed. It was determined that the means of aesthetic education are also professional education and artistic education. The basis for determining the content of professional training of designers is the model of their professional activity and behavior, where professional culture is one of the most important components is shown. The modern context is important not only to form professional culture in its classical sense was concluded, but also to actively correct misconceptions and attitudes that spontaneously formed among students. It is also appropriate to shift the emphasis from the external culture of etiquette to the internal culture, which really forms the spirituality of the individual, when knowledge and skills are developed into personal beliefs and needs.

Key words: aesthetic education, future designers, means of development, professional culture, integrative approach.

УДК 377.8.378:7.012
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/60.26>

Прусак В.Ф.,
докт. пед. наук,
завідувач кафедри дизайну
Національного лісотехнічного
університету України

Рузяк Т.І.,
канд. пед. наук,
викладач
Технічного фахового коледжу
Національного університету
«Львівська політехніка»

Чорнописька О.І.,
канд. пед. наук,
заступник директора з навчальної
роботи
Державного навчального закладу
«Вище професійне
училище № 8 м. Стрия»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні питання естетичної культури молоді є надзвичайно важливим. Формування художніх смаків пов'язане насамперед із зовнішнім і внутрішнім перетворенням особистості: як ціннісного, естетичного, духовного і морального. У вирішенні проблеми естетичного виховання майбутнього дизайнера суттєве значення мають не тільки духовні надбання нації, художньо-естетичні та історико-мистецькі

закономірності, але й значний потенціал сучасних засобів масової інформації та інформаційно-комунікаційних технологій.

Творчість пронизує всі аспекти різних видів мистецтва, включаючи засвоєння художньо-естетичних цінностей, естетичне сприйняття, оцінку і судження. Завдання естетичного виховання полягає також у тому, щоб озброїти кожну особистість здатністю творити за законами краси. Тому головним чинником естетичного виховання майбутнього дизайнера є участь у різних видах

художньо-естетичної творчості. Засобами естетичного виховання є також естетична освіта та художнє виховання. Комплексна реалізація всіх засобів і методів естетичного виховання забезпечує розвиток естетичної культури особистості дизайнера.

Країна потребує духовного відродження, яке може бути досягнуте через культурний розвиток її молоді, особливо фахівців мистецького напрямку. Тому процес формування естетичного розвитку має включати знання та бачення законів мистецтва, побудови та розпізнавання творів мистецтва та механізмів культури.

У системі професійної підготовки фахівців різних професій існують значні відмінності, як кількісні, так і якісні, в культурологічних елементах її змісту.

Основою для визначення змісту професійної підготовки дизайнерів є модель їхньої професійної діяльності та поведінки. Професійна культура, безсумнівно, є одним з важливих елементів цієї моделі. Роботодавець шукає в дизайнері не тільки знання професії, але й креативність, ініціативність, наполегливість, лідерські та багато інших якостей.

Актуальність проблеми формування професійної культури майбутніх дизайнерів зумовлена потребою суспільства у високоосвічених кадрах, а інноваційні вимоги до сучасних фахівців вимагають перегляду організації, змісту, методів і прийомів професійної освіти у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі естетичного виховання та формуванню професійної культури фахівців присвячена низка наукових праць. Зокрема, Т. Мороз вважає, що воно формує духовну складову особистості, що «сприяє розвитку її моральних та естетичних цінностей з урахуванням загальнолюдського, особливо історичного та національного. Він також посилює гуманістичну природу сутності освіти, яка ґрунтується на гармонії знань, емоцій і творчості та пов'язана з неоднозначністю явищ людського життя» [5, с. 2]. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період висвітлено у роботах Х. Бані-Ісса [1].

Наукові дослідження В. Томашевського [7] присвячені розвитку естетичної активності майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки.

У більшості підручників з естетичного виховання основним методом є ознайомлення з творами мистецтва. Це пояснюється тим, що «естетика поширюється не лише на художню сферу життя, а й на всі інші сфери життя. Естетика найбільш ефективна в побуті (дизайн інтер'єру), одязі (мода), зовнішності (фізична краса, спортивна краса) і способі спілкування (мова, мовлення, інтонація, стиль)» [2, с. 68]. Серед форм і методів

естетичного виховання найбільш ефективними є: методи переконання як засіб формування знань, поглядів і ціннісних орієнтацій, бесіди-дискусії про переглянуті вистави, творчі зустрічі з митцями тощо, перегляд вистав і художніх виставок, екскурсії до мистецьких закладів і музеїв, використання сучасних відео- та аудіоматеріалів, підготовка тематичних виставок, альбомів, створення спеціалізованих мистецьких стендів, випуск газети тощо [3].

Формування естетичних орієнтацій на цінності народного мистецтва розкрито у працях Н. Савченко, яка стверджує, що «ціннісне виховання і розвиток – аксіома виховання і розвитку, що ґрунтується на впливі істинних цінностей життя і культури на особистість вихованця, її становлення і розвиток. Естетичні цінності є основою для орієнтації життєдіяльності людини. Це пояснюється тим, що норми, засновані на відкритті людиною краси і піднесеного, діють не ізольовано, а часто в поєднанні з моральними і соціальними принципами і нормами» [6, с.11]. Т. Кривошея [4] присвятила своє дослідження взаємозв'язку розумової і естетичної діяльності в навчально-виховному процесі. Інтеграцію виховних соціальних впливів суспільства досліджує Н. Чернуха [8].

Проблеми естетичної культури в дизайні досліджуються і зарубіжними вченими, зокрема для нашого дослідження цікавими були праці щодо креативності в дизайні (S. Jagtap [9]) та культури проектної творчої діяльності дизайнерів (S. Oman, I. Turner, K. Wood, C. Seepersad [10]) та ін.

Загалом, незважаючи на значну кількість досліджень у царині естетичного виховання та професійної культури, малодослідженою залишається проблема естетичного виховання дизайнерів у контексті формування їхньої професійної культури, що і зумовило вибір тематики пропонованої статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування доцільності використання інтегративного підходу до формування професійної культури та естетичного виховання у їх взаємодії.

Виклад основного матеріалу. У методологічному аспекті проблема естетичного виховання майбутніх дизайнерів як засіб розвитку професійної культури, переводиться в площину, яка вирішує питання взаємодії наукової та художньої діяльності, наукового пізнання та естетичного осмислення дійсності, науки та мистецтва, співвідношення розуму та емоцій. Це пов'язано з тим, що «розумова діяльність є у своїй вищій інстанції науковою діяльністю, науковим пізнанням. А естетична діяльність реалізується в її найвищій формі, тобто в мистецтві» [4, с. 8]. Логіка і методологія сучасної науки вимагає також врахування позанаукових (історичних, психологічних, мистецьких)

чинників. Окрім того, очевидно, що сьогодні, крім двох відомих рівнів пізнання – теоретичного та емпіричного – абсолютно виправданим є образний рівень пізнання як перехідний і проміжний між ними.

Естетичне пізнання є вираженням досконалості світу предметів у відповідному кількісному відношенні. Сповідуючи важливість навчання красі, слід зазначити, що високоосвічені люди не завжди використовують свої знання на благо інших. Знання стають активними в боротьбі ідей, розділяючи ворожі аспекти краси і добра, з одного боку, і потворності і зла – з іншого. Тому безглуздо протиставляти утилітаризм і красу, або прагматизм і естетику. Вчені все більше переконуються, що раціональне не повинно протиставлятися емоційному. Саме за допомогою різноманітних естетичних та художніх засобів фахівці трансформують наукову істину.

У суспільстві існує два рівні передачі соціокультурного досвіду. Один – через професійно підготовлену і соціально організовану систему освіти, яка концентрується на визначенні та вираженні ієрархії цінностей даного суспільства і сукупності знань, необхідних для виконання важливих соціальних функцій. Інший спосіб виховання стихійно формується в повсякденному житті, фіксується і передається у вигляді традицій, звичаїв, ритуальних дій або оповідань. Водночас культура має структуру особистого досвіду – відтворення історії та її трансформацію в норми і цінності конкретного народу.

Шляхи і засоби вирішення проблеми підготовки майбутнього дизайнера в період становлення, формування та адаптації людини-професіонала включають два взаємопов'язані процеси: входження в соціокультурне професійне середовище і набуття індивідом психосоціальних якостей, тобто формування професійної особистості.

Професійна культура як соціальний феномен є системним утворенням, що відбувається в соціально-педагогічних умовах професійного макро- і мікросередовища, включаючи особистість як суб'єкта професійного навчання і діяльності. При цьому історичний професійний досвід, традиційні професійні відносини та культура професійного виробництва формують професійне макросередовище, а безпосереднє оточення майбутнього дизайнера (взаємини, людські стосунки, професійне середовище діяльності дизайнера) формують його професійне мікросередовище. Як особистісне утворення, культура є важливим показником конкретного суб'єктного професійного (когнітивного, емоційного, вольового та поведінкового) розвитку індивіда.

На формування професійної культури майбутніх дизайнерів впливають як особливості самої професії, так і інші чинники. Серед них – об'єктивні

та суб'єктивні, важливі та неважливі, особистісні та суспільні. Об'єктивний вплив здійснюють світові тенденції в освіті, соціально-філософські питання культури, стан системи освіти та якість освітніх послуг, культура навчальних закладів та престиж професії в суспільстві тощо. Саме тут формується класична традиційна культура, зовнішня (формальна) і внутрішня (ціннісна, реалістична) культура. При цьому зовнішні (необхідні умови) і внутрішні (достатні умови) формування професійної культури мають поєднуватися.

Завдання культурологічної підготовки дизайнерів полягає в тому, щоб забезпечити їх знаннями основних понять і термінології культурології, найважливіших концепцій світової та вітчизняної культурології, особливостей основних етапів розвитку культури в історії суспільства, а також вимог, що пред'являються до культурно-художньої, естетичної та моральної сфери, до культурної, інтелектуальної та професійної особистості.

Особливістю формування культури в наш час є своєрідна боротьба з навколишнім середовищем, а точніше засобами масової інформації на основі інформаційно-комунікаційних технологій. За таких умов, очевидно, важливіше гармонізувати світ дизайнера, повільно, але неухильно наближаючись до того, що є добрим і цінним, ніж формально критикувати бульварну культуру.

На жаль, засоби масової інформації мають величезний антикультурний вплив на молодь. Ані педагоги, ані навчальні заклади не можуть впливати на зміст телевізійних програм чи журналів, тому зусилля мають бути спрямовані на зміну світогляду студентів. Сьогодні молодь, часто невідома, шукає альтернативи такій продукції, і саме цю альтернативу слід створювати у закладах вищої освіти. Слід зазначити, що велике значення має відсутність попиту на високу культурну освіту з боку багатьох студентів.

Тому важливою передумовою професійної культурної освіти є створення попиту, зацікавленості та бажання серед студентів визнати культурні знання та набути відповідних навичок.

Саме тут провідна роль належить естетичному вихованню, яке повинно тісно інтегруватися з формуванням професійної культури майбутнього дизайнера.

Інтеграція пов'язана практично з усіма елементами процесу пізнання, а на деяких його етапах відіграє вирішальну роль. Наукові факти у найпростішому випадку можуть служити елементами інтеграції. Чуттєве пізнання на першому етапі накопичує елементи відчуття, а на етапі сприйняття – формує цілісний образ предметів чи явищ. Інтеграція також забезпечує сумісність наук. Це пояснюється тим, що вона включає у себе не лише елементи синтезу знань, але й організаційні форми. Наприклад, у педагогічному контексті,

окрім інтеграції змісту навчального матеріалу, виділяються організаційні форми та методи інтегрування. Інтеграція дає можливість отримати нові результати у рамках тих самих компонент.

Водночас, слід враховувати низку чинників, зокрема застосування знань загального та абстрактного характеру перед знаннями більш конкретними, засвоєння знань в процесі аналізу їх походження, вияснення суттєвого, визначального у предметних знаннях, конкретизацію всезагального знання, забезпечення єдності знань та можливості взаємопереходів виконання дій у розумовому плані до їх виконання у зовнішньому плані і навпаки.

Інтегративні ідеї у навчанні тісно пов'язані саме з логічними методами навчання, з формуванням узагальнених знань, умінь та навичок, з умінням систематизувати свої знання та знайти для кожного елемента знань чи умінь найдоцільніше використання у практичній діяльності. Дослідження методологічних та логіко-психологічних основ навчально-пізнавального процесу показує необхідність узгодження практично всіх аспектів навчання з ідеями інтеграції.

Інтегруючим чинником естетичного виховання майбутніх дизайнерів як засобу розвитку професійної культури є ідея, що сукупність компетентностей, набутих через чуттєвий, теоретичний і практичний досвід, може бути апробована лише в процесі практичного оволодіння мистецтвом, забезпечуючи здатність до поглибленого пізнання мистецтва, виховуючи палітру естетичних бажань і створюючи умови для переходу художньої духовної культури суспільства в індивідуальну ієрархізовану систему цінностей. створюють умови для переходу до особистісної ієрархічної системи цінностей. Ставлення до дійсності формується багатством естетичних почуттів, кількісними змінами сприйняття, складністю естетичних потреб, здатністю судження, набуттям навичок емоційно-образної оцінки об'єктів та виробленням ідеалів.

Розглянути заздалегідь спланований процес формування професійної культури як альтернативний процес стихійному формуванню культури особистості, зумовленому сучасними факторами (засоби масової інформації, негативні приклади з виробництва, хибні уявлення, формальний підхід до формування культури у закладах вищої освіти тощо).

У сучасному контексті важливіше не стільки формувати професійну культуру (класичні основи якої давно відомі), скільки виправляти і коригувати помилкові, антикультурні уявлення та установки, які стихійно сформувалися у студентів. Необхідно змістити акцент із зовнішньої культури етикету (що також є необхідною передумовою) на внутрішню культуру, яка дійсно формує культуру особистості (для цього формальні знання і навички

мають бути розвинені в особисті переконання і потреби).

На сучасному етапі важливо подолати не завжди правильне ставлення студентів до культури і сформувати їхню готовність до творчої професійної діяльності саме в середовищі естетичного виховання. Тоді ефект, спричинений засобами масової інформації та бульварним середовищем, можна використати для підготовки студентів до критичного аналізу негативних явищ культурного середовища (особливо професійного середовища). На цій основі можна розвинути у студентів інтерес до професійної культури, естетичний смак та мотивацію до формування особистої високої культури дизайну.

Висновки. Загалом, можемо зробити такі висновки. Естетичне пізнання є вираженням досконалості світу предметів, причому раціональне не повинно протиставлятися емоційному, а естетичні та художні засоби дають можливість дизайнерам трансформувати наукові істини. Для естетичного виховання незамінне значення має невичерпний потенціал сучасних засобів масової інформації для представлення та публікації матеріалу. Сукупність компетентностей, набутих через чуттєвий, теоретичний і практичний досвід, може бути апробована лише в процесі практичного оволодіння мистецтвом. Комплексна реалізація всіх засобів і методів естетичного виховання забезпечує розвиток естетичної культури особистості. Завданням естетичного виховання є протистояти антикультурному впливу засобів масової інформації та соціальних мереж, а формування професійної культури розглядається як альтернатива стихійної квазікультури молоді, зумовленої засобами масової інформації, негативними прикладами, формальним підходом до формування культури у закладах вищої освіти тощо. Естетичне виховання у контексті культурологічної підготовки дизайнера вирішує проблему взаємодії наукової та художньої діяльності, наукового пізнання та естетичного осмислення дійсності, науки та мистецтва, співвідношення розуму та емоцій тощо.

До подальших напрямів дослідження відносимо оптимізацію естетичного виховання майбутніх дизайнерів як інтеграцію професійної та загальнокультурної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бані-Ісса Х. М. Д. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період: дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2002. 186 с.
2. Вертегел В. Л. Виховання естетичного смаку в студентів вищих навчальних закладів МВС України засобами іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2008. 230 с.
3. Зайцева І. Є. Розвиток естетичної культури майбутніх учителів засобами театрального

мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 20 с.

4. Кривошея Т. М. Взаємозв'язок розумової і естетичної діяльності в навчально-виховному процесі школи : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01. Вінниця, 2003. 257 с

5. Мороз Т. О. Загальнокультурна компонента як засіб естетичного виховання майбутніх учителів іноземної мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Луганськ, 2007. 20 с.

6. Савченко Н. С. Підготовка вчителя до формування естетичних орієнтацій молодших школярів на цінності народного мистецтва (в умовах позакласної діяльності) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2000. 207 с.

7. Томашевський В. В. Розвиток естетичної активності майбутніх дизайнеру процесі професійної підготовки. Молодь і ринок. 2013. № 8. С. 51–56.

8. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської учнів : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2007. 423 с.

9. Jagtap, S. (2019). Design creativity: Refined method for novelty assessment. *International Journal of Design Creativity and Innovation*, 7(1-2), 99–115. <https://doi.org/10.1080/21650349.2018.1463176>

10. Oman, S.K., Turner, I.Y., Wood, K., & Seepersad, C. (2013). A comparison of creativity and innovation metrics and sample validation through in-class design projects. *Research in Engineering Design*, 24(1), 65–92. <https://doi.org/10.1007/s00163-012-0138-9>